

RĂZBOIUL HIBRID SAU „LEBĂDA NEAGRĂ” ÎN NOUL CONTEXT SOCIETAL CONTEMPORAN

Daniel ROMAN

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

DOI: 10.55535/GMR.2022.2.04

Conjunctura de securitate internațională, determinată de noul context economico-financiar, politic, militar și social, transpus în coordonate de pandemie COVID 19, reprezintă, poate, una dintre provocările majore ale statelor în devenirea și existența lor. Dincolo de conceptul de „apărare națională consolidată”, nevoia de alianță și de ridicare a barierelor între state în fața valurilor de contaminare cu coronavirusul SARS-CoV-2 este o realitate dificil de caracterizat. În acest context, redescoperim semnificația termenilor „nesiguranță”, „probabilitate” și „cunoaștere”, acea „Lebădă Neagră” – un eveniment foarte puțin probabil, identificat prin raritate, impact extrem și surprindere, care, în ciuda neprevăzutului, ar fi putut fi demonstrat, predictibil. Războiul hibrid – o modă a relațiilor internaționale la început de secol XXI – este deja unul dintre subiectele de intrigă ale multor studii de securitate sau de scrieri epopeice despre „un viitor imediat”. Rolul componentei militare în ansamblul de rețea socială a domeniilor interconectate devine unul major, care obligă la o reevaluare a competențelor specialistului militar într-o cunoaștere situațională extinsă, pe coordonate societale de protecție a infrastructurii critice.

Cuvinte-cheie: război hibrid, infrastructuri critice, cunoaștere situațională extinsă, reziliență, apărare națională consolidată.

DILEMA NODULUI GORDIAN ȘI COMPLEXUL VULNERABILITĂȚILOR SOCIETALE CONTEMPORANE

Problema securității unui stat sau a unei entități de alianță, transpusă în coordonate ale factorilor generatori de stabilitate, poate fi o direcție greșită în elaborarea politicilor și strategiilor actuale, în noul context societal contemporan. Această afirmație are la bază realitatea situației de pandemie COVID 19, cu care comunitatea internațională se confruntă în ultimul timp. Deși subiectul de pandemie a ajuns la cote ridicate de îngrijorare și sunt formulate o serie de soluții pentru limitarea efectelor de criză, sunt așteptate noi evenimente neprevăzute în sfera societală. Un eveniment neprevăzut, de cele mai multe ori, este asimilat cu acel eveniment ce are posibilitatea de materializare cu probabilitatea cea mai mică, desigur, pe o scară a valorilor dinainte stabilită [cazul centralei nucleare – infrastructură critică, de la Fukushima-Daiichi, în evenimentul din 11 martie 2011 (*Japan earthquake and tsunami of 2011*), atacurile din 9/11 (*September 11 attacks*)]. Un eveniment neprevăzut poate fi „o surpriză” care răstoarnă toată cunoașterea de până la acel moment, practic, are loc o schimbare majoră care nu a fost anunțată și nici pregătită în trecut sau, altfel spus, „tocmai s-a inițiat o situație de criză”. Dilema nodului gordian este varianta de caracterizare a unei situații-problemă, extrem de complicată și care, în mod aparent, nu are soluție. Mergând pe cunoașterea trecutului și pe identificarea unor situații asemănătoare crizei inițiate ca și fenomenul neașteptat, pot fi formulate o serie de soluții care, din păcate, nu se dovedesc a fi o ieșire din impas. Acest lucru este susținut de natura dinamică a vulnerabilităților fiecărui domeniu societal (analizat individual). Situația de criză pandemică actuală nu poate rămâne un subiect izolat, a cărui rezolvare a fost identificată în posibilitatea de vaccinare și de aplicare a tuturor măsurilor de limitare a răspândirii virusului. Implicațiile unei astfel de situații de criză pot fi mult mai mari și pe un termen nedefinit, în sensul de propagare a „unde de șoc societal” și de reconsiderare a rezilienței societale asupra tuturor domeniilor societale.

Dilema nodului gordian este varianta de caracterizare a unei situații-problemă, extrem de complicată și care, în mod aparent, nu are soluție. Mergând pe cunoașterea trecutului și pe identificarea unor situații asemănătoare crizei inițiate ca și fenomenul neașteptat, pot fi formulate o serie de soluții care, din păcate, nu se dovedesc a fi o ieșire din impas. Acest lucru este susținut de natura dinamică a vulnerabilităților fiecărui domeniu societal.

Pentru descrierea și înțelegerea fenomenelor destabilizatoare care se pot manifesta într-un anumit domeniu societal PMESII (politic/diplomatic, militar, economic, social, infrastructură, informații și de mediu), este necesară identificarea valorilor extreme pentru parametrii descriptibili de stare. Prin parametri descriptibili de stare se înțelege descrierea acelor însușiri prin care subiectul analizat poate fi identificat în mulțimea din care face parte.

Pentru descrierea și înțelegerea fenomenelor destabilizatoare care se pot manifesta într-un anumit domeniu societal PMESII (politic/diplomatic, militar, economic, social, infrastructură, informații și de mediu), este necesară identificarea valorilor extreme pentru parametrii descriptibili de stare (Roman, 2021, pp. 102-118). Prin parametri descriptibili de stare se înțelege descrierea acelor însușiri prin care subiectul analizat poate fi identificat în mulțimea din care face parte. Spre exemplu: un obiect fizic poate fi identificat prin: formă, culoare, mărime, materialul din care este confecționat, întrebuințare etc., însușiri prin care acesta este unic și poate fi nominalizat dintr-o mulțime a elementelor din care face parte. Cea de a doua abordare constă în posibilitatea de cuantificare a însușirilor subiectului (în cazul nostru din exemplu: obiectul fizic), în care acesta își păstrează existența sau întrebuințarea pentru care a fost realizat sau selectat dintr-o anumită mulțime. Cea de a treia abordare constă în observarea transformărilor care au loc asupra însușirilor subiectului analizat, atunci când asupra acestuia intervin factori destabilizatori, în diferite grade de acțiune. Astfel, în urma celor trei posibilități de abordare, este posibilă formularea direcțiilor de protecție și de securitate a subiectului analizat în raport cu natura și intensitatea factorilor destabilizatori care pot acționa asupra subiectului. În cele din urmă, din cauza pierderilor însușirilor sale și acțiunilor extreme ale factorilor destabilizatori asupra subiectului analizat, acesta nu mai poate exista sau nu mai poate să își îndeplinească funcțiile și rolul pentru care a fost realizat sau selectat. Cea de a patra abordare constă în identificarea legăturilor de relaționare a subiectului analizat în raport cu alți subiecți față de care au loc schimburi materiale sau cauzale (de influență) și, implicit, efecte cu un anumit grad de impact. Cea de a cincea și ultima abordare se referă la natura evenimentului negativ cu impact asupra subiectului analizat. În acest context, înțelegem prin eveniment negativ cu impact contribuția unuia sau a mai multor factori de influență/actori prin care, în urma acțiunilor sau a lipsei de acțiune, este realizată afectarea parametrilor descriptibili de stare ai subiectului analizat. Odată lămurite aceste aspecte legate de obținerea sau pierderea stării de siguranță sau de securitate a unui subiect analizat, poate fi inițiat demersul de studiu al complexului vulnerabilităților societale contemporane. Astfel, putem înțelege actuala situație de pandemie ca una dintre stările generale de criză extinsă la nivel internațional, specifică lui 1914, comparabilă cu situația generală

premergătoare Primului Război Mondial, momentul „Atentatul de la Sarajevo”. În ansamblul său, Primul Război Mondial a fost o adevărată surpriză în contextul situației de pace de după războaiele napoleoniene, fapt pentru care orice observator istoric ar fi putut crede în dispariția războaielor distructive la acel moment. În acest context, inițierea studiului asupra complexului vulnerabilităților societale contemporane poate fi sarcina sau misiunea unei categorii aparte de specialiști: a managerilor de risc. Prin modul de fundamentare a demersului științific, un manager de risc „folosește modele ale trecutului pentru a calcula posibilitățile de apariție pentru un astfel de eveniment” (Taleb, 2017, p. 71). În lucrarea „Al cincilea cavaler al apocalipsei și noul MAD*”, a lui Harlan Ullman (2021), managerul de risc devine acel vizionar care face analize în viitor sau analize de situații în care „perturbarea pozitivă” poate fi soluția potrivită pentru contracararea amenințărilor și provocărilor la adresa securității regionale și globale. Harlan Ullman identifică șapte elemente perturbatoare ale noului concept MAD, care „amenință atât Statele Unite, cât și lumea întreagă, atacând vulnerabilitățile societale, dintre care multe sunt create – neintenționat și ironic – de beneficiile globalizării și difuziunii puterii” (Ullman, 2021, p. 19). Ansamblul legăturilor de rețea între domeniile societale reprezentate grafic ca în *figura nr. 1* (Roman, pp. 102-118), prin extrapolare în noul context al celor „șapte forțe perturbatoare ale lui Harlan Ullman: guvernarea eșuată sau neperformantă, schimbările climatice, spațiul cibernetic, rețelele de socializare, terorismul, creșterea explozivă a datoriilor și dronele” (Ullman, p. 32), poate fi noua realitate a începutului de secol XXI.

Realitatea legăturilor de rețea a domeniilor societale ca elemente distincte sau părți ale acestora (ca în *figura nr. 1*), în baza interacțiunilor realizate, din perspectiva conceptului protecției infrastructurilor critice, permite să aibă loc punerea în context științific a două direcții de cercetare și evaluare a unei situații de criză (Barabasi, 2017, pp. 3-25). Prima direcție se bazează pe efortul specialiștilor de a înțelege o situație de criză cu ajutorul *cunoașterii inductive*, în timp ce a doua direcție se bazează pe *cunoașterea învățării inverse*. Cele două direcții de cunoaștere identificate contribuie în mod distinct la posibilitatea evaluării mediului de securitate actual și se constituie ca un răspuns la nevoia de *cunoaștere situațională extinsă*. Acest tip de cunoaștere, afirmat și susținut în cadrul documentului „*Carta albă a apărării*”, elaborată de Ministerul Apărării Naționale, permite cadrul

Ansamblul legăturilor de rețea între domeniile societale, prin extrapolare în noul context al celor „șapte forțe perturbatoare ale lui Harlan Ullman: guvernarea eșuată sau neperformantă, schimbările climatice, spațiul cibernetic, rețelele de socializare, terorismul, creșterea explozivă a datoriilor și dronele”, poate fi noua realitate a începutului de secol XXI.

* Mutual Assured Disruption.

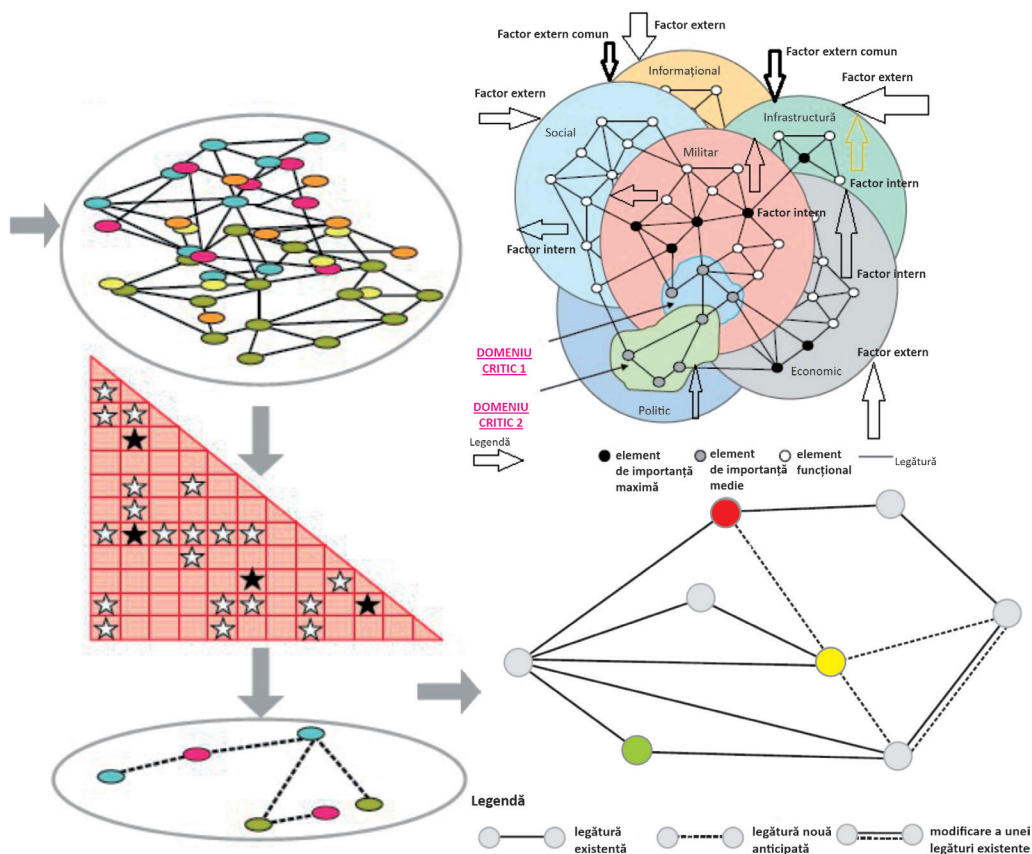

Figura nr. 1: Schema transformărilor la nivel de rețea în mediul societal, în urma deciziilor factorilor responsabili de alocare a resurselor (JP2-01.3 Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment, 2014, figura V-2, figura III-14, figura V-4).

organizatoric formal pentru gestionarea unei situații de criză (*Carta albă a apărării*). Din punct de vedere tehnic, decodificarea realității mediului de securitate actual este una dintre marile provocări privind cunoașterea și gestionarea unei situații de criză. Specialistul militar intervine și acționează în raport cu acțiunile unui potențial agresor și, astfel, întrunește într-un singur efort trei componente majore ale proiectării viitorului conflict: *analiză, planificare, decizie*. Dificultatea unei asemenea abordări crește în raport cu realitatea complexului vulnerabilităților societale contemporane, fapt pentru care a fost solicitată *cunoașterea situațională extinsă* ca o măsură de reacție și de contracarare a tipologiei amenințărilor de tip hibrid. Revine, astfel, în prim-plan dilema nodului gordian (Ewans, 2018) și complexul vulnerabilităților societale, respectiv: *Care este raportul necesar de comportament reactiv și proactiv în fața amenințărilor de tip hibrid?*

ESTE RĂZBOIUL HIBRID UN RĂZBOI SOCIETAL?

Pentru rezolvarea unei situații de criză, este nevoie, în primul rând, de o formulare corectă a problemei identificate sau de o decodificare a realității în care disfuncțiunile și efectele acțiunilor factorilor destabilizatori se manifestă într-o dinamică dificil de caracterizat. Urmărind evoluția conceptuală a *amenințării de tip hibrid* și plecând de la elementele perturbatoare ale noului concept MAD în viziunea lui Harlan Ullman, rezultă, destul de evident, dezechilibrul relațiilor de rețea a domeniilor societale până la afectarea existenței statului țintă, făcând din contracararea unor astfel de amenințări o problemă de apărare națională. În raport cu rezultatele cercetărilor de până în prezent, modelul *Quad chart* al lui Nathan Freier dezvoltă dinamica amenințărilor de tip hibrid prin acțiunea concertată a patru tipuri de amenințări: convenționale sau tradiționale, neconvenționale sau neregulate, catastrofice și disruptive (Potârniche, Petrescu, 2019, pp. 77-78). Dimensionalitatea unei agresiuni de tip hibrid rezultă din configurarea acesteia: „presupune un efort considerabil; ea trebuie să fie realizată printr-un proces complex, similar celui de planificare operațională (produsul se constituie într-o serie de acțiuni în toate domeniile asimilate operațiilor militare) și care trebuie desfășurat de către un actor cel puțin rațional, dacă nu chiar super-rațional” (Ib., p. 78).

Pentru gestionarea agresiunii de tip hibrid (generatoare a unei situații de criză), anticipăm posibilitatea cunoașterii ei cu ajutorul a două metode sau două direcții de urmat distincte: *cunoașterea inductivă* și *cunoașterea învățării inverse*. Ca reper în elaborarea celor două metode, am ales, din mai multe considerente, domeniul *protecției infrastructurilor critice* (Roman, Repez, Popa, 2017, pp. 3-21). În primul rând, protecția infrastructurilor critice se referă la elementele vitale ale societății, în special bunurile și serviciile esențiale a căror stabilitate depinde de atitudinea anticipativă a posibilității de materializare a unui risc sau a unui eveniment negativ cu impact major (Leaua, Ardeleanu, 2014, pp. 145-148). În al doilea rând, este interesantă dezvoltarea conceptului de *reziliență*, ca fiind capacitatea unui subiect de a-și îndeplini atribuțiile sau rolul său, în raport cu performanța realizată, în urma absorbției impactului evenimentului negativ pe care l-a suportat. Și, mai mult decât atât, în calculul performanței realizate înainte și după impactul producerii evenimentului negativ, în protecția infrastructurilor critice este fundamentală *evaluarea contextului*.

Protecția infrastructurilor critice se referă la elementele vitale ale societății, în special bunurile și serviciile esențiale a căror stabilitate depinde de atitudinea anticipativă a posibilității de materializare a unui risc sau a unui eveniment negativ cu impact major.

Elaborarea cursurilor de acțiune reprezintă esența procesului de contracarare a acțiunilor inamicului. Orice curs de acțiune susținut de arta operativă încadrează în spațiu și timp rezultatele acțiunilor presupuse (la inamic) și planificate (la forțe proprii), astfel încât sunt evidențiate punctele decisive prin care are loc materializarea evenimentului major sau situația de criză.

Luând în considerare evoluția domeniilor societale în raport cu legăturile de rețea societală ca în *figura nr. 1*, putem deduce faptul că materializarea unui risc identificat pentru unul dintre domeniile societale implică propagarea efectului negativ ca o *undă de șoc* în toată rețeaua societală. Cu privire la acest subiect, din punctul de vedere al specialistului militar, un eveniment negativ poate fi rezultatul acțiunii unui actor ostil sau inamic. Concertând mai multe acțiuni ostile pentru diferite domenii societale (aflate în raport de legături societale de rețea), un inamic poate proiecta, planifica și executa distrugerii altele decât cele militare, pe care, generic exprimat, le-am identificat ca fiind *agresiuni hibride*. Evoluția graduală a unor asemenea agresiuni hibride include procese sofisticate de identificare a parametrilor de stare a unei entități statale (similar unui obiect fizic) sau de alianță (similar mulțimii unor obiecte fizice), a valorilor nominale de funcționare ale acestora, care, prin modificarea lor, sub acțiunea factorilor destabilizatori, pot duce la ceea ce numim *dezastru societal*. Un dezastru societal poate fi situația de pandemie COVID 19 atunci când, scăpat de sub control, fenomenul contaminării ar putea produce pagube însemnate asupra mai multor domenii societale, punându-le în pericol de supraviețuire.

Având în vedere posibilitatea redusă de identificare a agresorului unei acțiuni de natură hibridă, mă voi referi la arta operativă, în care specialistul militar descompune evenimentele trecute, face o analiză a mediului de confruntare (pregătirea informativă a câmpului de luptă) (JP2-01.3, p. III-45) și elaborează cursuri de acțiune atât pentru adversar, cât și pentru forțele proprii. Elaborarea cursurilor de acțiune reprezintă *esența procesului de contracarare a acțiunilor inamicului*. Orice curs de acțiune susținut de arta operativă încadrează în spațiu și timp rezultatele acțiunilor presupuse (la inamic) și planificate (la forțe proprii), astfel încât sunt evidențiate punctele decisive prin care are loc materializarea evenimentului major sau situația de criză (Wade, 2016). Cu alte cuvinte, la baza unor astfel de demersuri științifice se află **EVENIMENTUL**. Deci, toată învățarea este despre cum are loc producerea de evenimente, desigur cele catastrofale sau negative, în funcție de impactul pe care îl produc. Din protecția infrastructurilor critice rezultă, în funcție de producerea evenimentului, două tipuri de comportament: *comportamentul reactiv*, care este manifestat după eveniment și include aplicarea procedurilor de intervenție și de limitare a dezastrului, iar cel de al doilea, *comportamentul proactiv*, care se manifestă înainte de producerea evenimentului și include măsuri de prevenție, de contracarare a amenințărilor, aplicarea

de norme și măsuri pentru siguranța și securitatea obiectivelor societale. Prin extensie, dacă includem comportamentul proactiv ca parte componentă a procedurilor aplicate după eveniment, atunci putem spune, similar față de operațiile de modelare din planificarea acțiunilor militare, că avem de-a face cu operații de contracarare a amenințărilor/agresiunilor hibride sau, simplu, „operații antihibride”. Prin urmare, răspunsul la întrebarea „Este războiul hibrid un război societal?” trebuie aflat în contextul planificării operațiilor militare și de protecție a infrastructurilor critice sau ca o viziune comună a specialistului militar și a ofițerului de legătură pentru protecția infrastructurilor critice (*Legea nr. 225/2018*).

Conceptul de *apărare națională consolidată*, privit prin prisma abordării cuprinzătoare și integrate, afirmat în *Strategia militară a României – 2021*, nu poate fi explicat în afara ansamblului legăturilor de rețea societală, ca în *figura nr. 1*. Pentru aceasta, se impun o serie de transformări la nivel conceptual și acțional, în care structurile sistemului național de securitate se comportă (reactiv și proactiv) ca un adevărat sistem în baza legăturilor interinstituționale. În acest mod, cele două direcții sau metode de dezvoltare a cunoașterii (cunoașterea inductivă și cunoașterea învățării inverse) contribuie la realizarea *cunoașterii situaționale extinse*. O astfel de cunoaștere implică, prin extrapolare, identificarea parametrilor de stare a unui domeniu (societal), astfel încât este cunoscut mediul operațional al acestuia, sunt nominalizate și evaluate legăturile de rețea cu celelalte domenii (societale) și este determinat modul de funcționare a sistemului societal sau de rețea societală într-un ansamblu unitar. Cu alte cuvinte, apărarea națională consolidată reprezintă aducerea la unison, în termeni de siguranță și securitate, nu doar a domeniilor societale în parte, cât mai curând a legăturilor de rețea și a transferurilor dintre domeniile societale, iar acest lucru se poate realiza doar printr-o *învățare contextuală*, similar definiției capacității de reziliență în cadrul protecției infrastructurilor critice. Învățarea contextuală poate avea loc doar într-o abordare multidisciplinară a cel puțin două domenii societale, ca în *figura nr. 2* (Nabil, 2011, p. 7), prin dezvoltarea performanțelor obținute în urma rezolvării situațiilor reale după algoritmul dezvoltat în model LUMAS – model realizat în concepția lui Peter Checkland (2000). Astfel, prin combinarea *cunoașterii învățării inverse* și *învățarea contextuală*, obținem *cunoașterea situațională extinsă*, fapt care generează poziționarea EVENIMENTULUI ca noțiune centrală a oricărei analize de situație sau de planificare și decizie asupra elaborării cursurilor

Apărarea națională consolidată reprezintă aducerea la unison, în termeni de siguranță și securitate, nu doar a domeniilor societale în parte, cât mai curând a legăturilor de rețea și a transferurilor dintre domeniile societale, iar acest lucru se poate realiza doar printr-o învățare contextuală, similar definiției capacității de reziliență în cadrul protecției infrastructurilor critice.

de acțiune sau a concepțiilor de rezolvare a unei situații de criză. Datorită acestui fapt, recomand modelul LUMAS pentru a fi adoptat în elaborarea strategiilor de contracarare a amenințărilor de tip hibrid și de punere în operă a măsurilor și procedurilor necesare în prevenirea unei situații de criză (figura nr. 2).

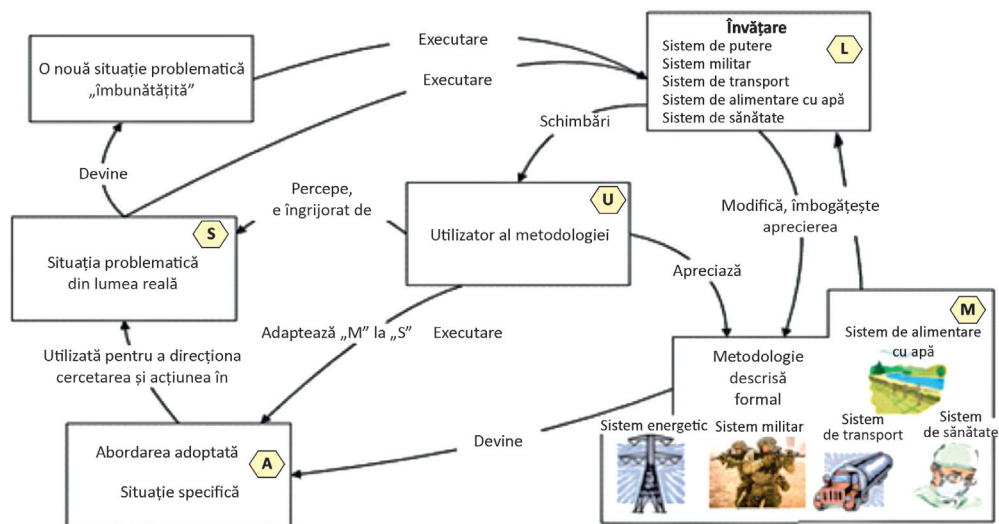

Figura nr. 2: Metodologia importului/exportului de cunoștințe la baza sistemului de sisteme educative pentru securitate societală (Lehaci et al, 2020, pp. 7371-7378)

Cunoașterea bazată pe învățare, ca metodă în gestionarea situațiilor de război hibrid sau de criză, se poate realiza cu rezultate apreciabile doar prin aplicarea metodologiei importului/exportului de cunoștințe la baza sistemului de sisteme educative pentru securitate societală. Doar în acest mod, îmi exprim convingerea că noțiunea de **EVENIMENT NEGATIV CU IMPACT MAJOR SOCIETAL** (centrul de greutate într-o confruntare de tip hibrid) capătă conținut și poate fi valorificată în formarea specialiștilor atât în domeniul militar, cât și în orice alt domeniu societal cu responsabilități în sfera siguranței și securității.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE – UNDE ESTE „LEBĂDA NEAGRĂ”?

Conceptele de *reziliență*, *cunoaștere situațională extinsă* și *apărare națională consolidată* reprezintă reperele principale ale documentelor de referință în formularea *Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024* (2020). Pentru acest motiv, am elaborat o serie

de afirmații în cadrul acestui material și am vizat susținerea cititorului „de a vedea, dincolo de formalități”, o nouă realitate generată de natura amenințărilor hibride în raport cu situația actuală de pandemie COVID 19 și de atenționare asupra noțiunii de *eveniment negativ cu impact major societal*. Acest tip de eveniment l-am plasat în centrul de greutate al unei ipotetice confruntări de tip hibrid, ca urmare a *impactului foarte puțin al probabilității sau al „Lebedei Negre”* (în concepția lui Nassim Nicholas Taleb). În accepțiunea mea, războiul hibrid, dincolo de definiții și alte explicații, reprezintă „o exploatare a tandemului de situații favorabile și cele nefavorabile de către un potențial adversar, prin sprijinul și potențarea situațiilor nefavorabile până la reușita producerii evenimentului negativ cu impact major societal”. Apariția sau materializarea unui astfel de eveniment negativ va avea mărimea impactului proporțională cu rata de așteptare a acestuia. Cu alte cuvinte, puterea distructivă a evenimentului în cazul războiului hibrid se va materializa similar apariției unei „Lebede Negre”. Dar, ca și în operațiile militare, există o scară a gravității momentelor luptei în funcție de rolul operațiilor: operații de susținere, operații de modelare și operații decisive. Mergând pe acest curs gradual al operațiilor, putem vorbi despre etapele războiului hibrid ca o sumă coerentă de evenimente ce pot avea loc simultan sau eșalonat în timp și spațiu, cu anumite efecte sau consecințe, astfel încât ținta să nu recunoască acțiunea respectivă îndreptată împotriva ei și, cu atât mai mult, să nu poată reacționa în consecință. Realizarea sau sprijinul producerii unui eveniment negativ (indiferent de mediul societal urmărit a fi afectat) este nu doar de a produce distrugerii și de a exploata oportunitățile, cât, mai degrabă, de a destabiliza societatea în ansamblul ei, de a crea ambiguitate cu scopul de a periclita procesul de contracarare a manifestărilor negative de tip hibrid și, implicit, întregul proces de luare a deciziilor în consecință. Astfel, abordarea problemei „Lebedei Negre”, în concepția lui Nassim Nicholas Taleb, accentuează faptul că „Incapacitatea de a prezice cazuri izolate implică incapacitatea de a prezice cursul istoriei, dat fiind proporția acestor evenimente în dinamica generală a evenimentelor”. (Taleb, p. 18).

O situație cu totul aparte este generată de impactul tehnologic al informației și de tehnologia comunicațiilor asupra datelor statistice cu privire la starea de fapt a domeniilor societale, la un anumit moment dat. În baza acestor date statistice privind parametrii de stare pe diferite componente societale, există tendința de a crede în capacitatea de precizie a evenimentelor istorice, respectiv de schimbare a cursului

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

*Putem vorbi
despre etapele
războiului hibrid
ca o sumă
coerentă de
evenimente ce
pot avea loc
simultan sau
eșalonat în timp
și spațiu, cu
anumite efecte
sau consecințe,
astfel încât
ținta să nu
recunoască
acțiunea
respectivă
îndreptată
împotriva ei
și, cu atât mai
mult, să nu
poată reacționa
în consecință.*

Nassim Nicholas Taleb propune: „Deoarece ‹Lebedele Negre› nu sunt predictabile, trebuie să ne adaptăm existenței lor (mai degrabă decât să încercăm în mod naiv să le prezicem). Există foarte multe lucruri pe care le putem face dacă ne concentrăm asupra anti-cunoașterii, adică asupra a ceea ce nu cunoaștem”.

istoriei. În mod cert, există fenomene care pot fi predictibile din punct de vedere al evoluției lor, dar punctul sensibil este atins atunci când se aplică în mod eronat aceleași principii de rezolvare unor domenii asemănătoare, dar diferite cu privire la unele însușiri particulare (deși apa, care este un lichid, are punctul de fierbere la 100 de grade Celsius, orice alt lichid în afară de apă nu poate avea același punct de fierbere, chiar dacă este tot un lichid). Prin urmare, ca și în cazul războiului hibrid, așa cum l-am definit în accepțiunea mea, nu pot fi formulate predicții și, implicit, nici măsuri de contracarare a unui eveniment negativ, în schimb, poate fi realizată o cunoaștere contextuală prin adoptarea unei atitudini bazate pe învățare inversă, susținută de învățarea intuitivă.

În încheiere, Nassim Nicholas Taleb propune: „Deoarece ‹Lebedele Negre› nu sunt predictabile, trebuie să ne adaptăm existenței lor (mai degrabă decât să încercăm în mod naiv să le prezicem). Există foarte multe lucruri pe care le putem face dacă ne concentrăm asupra anti-cunoașterii, adică asupra a ceea ce nu cunoaștem”. (Ib., p. 19).

BIBLIOGRAFIE:

1. Barabasi, A.L. (2017). *Linked: noua știință a rețelelor*. Timișoara: Editura Brumar.
2. Checkland, P. (2000). *Soft Systems Methodology: A Thirty Year Retrospective*, Research Paper, fig. A10/S37, <http://citeserx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.133.7381&rep=rep1&type=pdf>, accesat la 2 aprilie 2020.
3. Dincovici, C. et al (2014). *Manualul privind pregătirea întrunită de informații a mediului operațional*. București: Editura Militară.
4. Ewans, A. (2018). *What Was the Gordian Knot?*, <https://www.history.com/news/what-was-the-gordian-knot>, accesat la 27 septembrie 2021.
5. Leaua, L., Ardeleanu, D. (2014). *Protecția infrastructurilor critice – perspective de dezvoltare*. București: Editura Academiei Naționale de Informații.
6. Lehaci, T.-N., Roman, D., Țuțuianu, D.-E. (2020). *The workflow concept in education for societal security in the context of a major crisis*. The 12th International Conference on Education and New Learning Technologies EDULEARN 20, 6-7 iulie, Conference Proceedings, Spania.
7. Nabil, A. (Chair) (2011). *Modeling and Simulation of Critical Infrastructure Systems- for Homeland Security Applications*. U.S. Department of Homeland Security, Science & Technology Directorate.
8. Potârniche, M., Petrescu, D. (2019). *Modalități de contracarare a amenințării hibride la adresa securității statelor*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/modalitati_de_contracarare_a_amenintarii_hibride.pdf, accesat la 27 septembrie 2021.

9. Roman, D. (2021). *Perspectiva planificării acțiunilor militare în contextul afirmării capacității de reziliență în mediul societal contemporan*. În revista *Gândirea militară românească*, Statul Major al Apărării, nr. 1.
10. Roman, D., Repez, F., Popa, E.V. (2017). *Infrastructura critică – Reglementări legislative și de planificare a protecției*. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.
11. Taleb, N.N. (2017). *Lebăda Neagră – impactul foarte puțin al probabilității*. București: Editura Curtea Veche.
12. Ullman, H. (2021). *Al cincilea cavaler al apocalipsei și noul M.A.D.* București: Editura Militară.
13. Wade, N.M. (2016). *Counterterrorism, WMD and Hybrid Threat SMARTbook*, ediția I. The Lightning Press (Critical infrastructure protection five-step process).
14. Directive 2008/114/CE of the Council of 8 December 2008 on the identification and designation of the European critical infrastructures and assessment of the need to improve their protection (2008). Bruxelles.
15. *Japan earthquake and tsunami of 2011*, <https://www.britannica.com/event/Japan-earthquake-and-tsunami-of-2011>, accesat la 22 septembrie 2021.
16. JP2-01.3 *Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment* (2014), p. III-45.
17. *Legea nr. 225 din 1 august 2018 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice*. Parlamentul României, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/203523>, accesat la 11 septembrie 2021.
18. *September 11 attacks*, <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks>, accesat la 22 septembrie 2021.
19. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024. „Împreună, pentru o Românie sigură și prosperă într-o lume marcată de noi provocări”* (2020). București: Administrația Prezidențială, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 17 septembrie 2021.
20. http://ccpic.mai.gov.ro/docs/directiva114_RO.pdf?uri=OJ:L:2008:345:0075:0082:RO:PDF, accesat la 22 septembrie 2021.
21. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/03/CARTA-ALBA-A-APARARII-.pdf>, accesat la 17 septembrie 2021.
22. <http://www.nato.int/ims/docu/terrorism.htm>, accesat la 17 septembrie 2021.

